

Tekenen in de tijd 226

19-26 november 2023

Komende woensdag zijn de Tweede Kamerverkiezingen. Met veel anderen aarzelt Erik Borgman nog over zijn stem. Want nergens wordt rekening gehouden met wat gelovig gezien wat hem betreft centraal staat: dat de toekomst een genadig geschenk is en God alle dingen nieuw maakt.

Drie katholieke lijsttrekkers deze verkiezingen. In alfabetische volgorde: Pieter Omzigt, Caroline van der Plas en Frans Timmermans. Alle drie nemen zij thema's op uit de traditie van het katholiek sociaal denken. Dat gemeenschap vóór het individu gaat, bijvoorbeeld. Dat het in de politiek moet gaan om het gemeenschappelijk belang. Dat de overheid niet moet overnemen wat mensen beter en bezielder zelf kunnen organiseren. En dan was er ook nog Henri Bontebal. Afgelopen week liet deze zich in een door het *Nederlands Dagblad* georganiseerd verkiezingsdebat publiekelijk kennen als een protestant met een katholiek hart. Om toelichting gevraagd zei hij:

Een katholiek is gewend om te knielen. Kunnen knielen voor iets dat groter is dan jijzelf is denk ik een hele belangrijke daad. Het dwingt mij om wat minder rationeel te zijn en mezelf over te geven aan iets wat ik uiteindelijk niet begrijp.

Even dacht ik in mijn ijdelheid dat hij mijn boek *Overlopen naar de barbaren* uit 2011 heeft gelezen. Daarin verdedig ik dat het gelovig gesproken niet draait om de vraag waar je voor gaat, maar om waar je voor knielt.

Toch hoor ik niet bij het grote aantal zwevende kiezers dat er een halve week voor de verkiezingen nog is vanwege een extreme overvloed aan mogelijkheden. Want ook deze vier geven zich geen rekenschap van wat voor mij religieus gesproken fundamenteel is: dat God alle dingen nieuw maakt (vgl. Openbaring 21,5) en dat wij kinderen van God zijn, maar dat wat wij uiteindelijk zullen zijn, nog niet is geopenbaard (1 Johannes 3,2). Daarom leven wij niet van onze plannen, maar van wat ons overkomt en weten te ontvangen als genade. Katholieke politici zouden zich wat mij betreft moeten realiseren dat God een vluchteling is en dat wij ons er daarom niet op moeten richten de vluchtelingenstroom te beheersen of zelfs te stoppen, maar nieuwkomers optimale mogelijkheden moeten bieden bij te dragen wat ze te geven hebben. Zodat zij voor ons genade zijn. Katholieke politici zouden moeten bedenken dat onderwijs jonge mensen opleidt voor situaties die niemand van ons nog kent. Daarom moeten we niet proberen ze te maken tot onze vervangers in de bestaande samenleving, maar tot bedenkers van nieuwe mogelijkheden die bereid zijn deze ook te realiseren. Zodat de samenleving tot bloei komt, en daarbinnen zichzelf. Katholieke politici zouden moeten inzien dat mensen geen slaven zijn van hun belangen, maar ernaar hunkeren in hun verlangens te worden aangesproken. Dat niet rijkdom en overvloed en comfort ons bevrijden, maar de vrijheid elkaar vooruit en door elkaar vooruitgeholpen te worden.

Wat is een goede samenleving? Ik denk daarbij steeds minder aan een samenleving waarin alles gesmeerd verloopt en ieder met een probleem de weg weet naar de oplossing ervoor. Veel politici suggereren dat dit hun doel is. Zij willen gezien worden als degenen die de weg daarheen kennen en bereid zijn ons op deze weg voor te gaan. Ik heb echter steeds minder met dit doel. Ik wil niet worden behandeld als

bundel problemen en behoeften die opgelost en bevredigd moeten worden. Ik wil ergens kunnen landen, ergens door beschermt en behoeft worden. Mij komt steeds vaker een beeld voor ogen dat Jezus gebruikt voor het koninkrijk van God dat Hij verkondigt: dat van het mosterdzaadje. Het is waarschijnlijk Jezus' meest bekende gelijkenis en de evangeliën van Matteüs (13,31-32), Marcus (4,30-32) en Lucas (13,16-19) registreren haar alle drie. Aansprekend is in eerste instantie de tegenstelling tussen 'het kleinste van alle zaden' en de omvangrijke plant die eruit groeit. In de evangeliën van Lucas en Matteüs wordt de mosterdplant 'een boom' genoemd, in het evangelie van Marcus is sprake van 'een struik'.

Mij gaat het vooral om die struik. Volgens degenen die het kunnen weten, klopt dit beeld beter met de werkelijkheid dan dat van een boom. De mosterdplant is een rommelige struik die weinig weg heeft van de Libanonceders die in de Bijbel vaker het beeld zijn van grote en majestueuze koninkrijken. De profeet Ezechiël (31,6) zegt over Egypte in zijn glorie-tijd:

In zijn takken nestelden de vogels van de hemel,
onder zijn twijgen wierpen de wilde dieren hun jongen,
in zijn schaduw woonden machtige volken.

Toch wordt deze indrukwekkende ceder uiteindelijk omgehakt. De mosterdstruik doet mij denken aan de braakliggende landjes waarop wij, kinderen die in de nieuwbouwwijken van de jaren zestig opgroeiden, buiten het zicht van volwassenen het leven verkenden. In de schaduw van dit soort bosjes fantaseerden wij over wat we zouden doen. Van een dergelijk bosje zegt Jezus dat de vogels van de hemel erin komen nestelen. De ideale samenleving is als een struik waar vogels van alle pluimages kunnen landen. 'Dan zullen alle bomen in het veld erkennen dat Ik, de Ene, een hoge boom vernederd en een lage boom verheven heb', heet het bij Ezechiël (17,24). Ik geloof de propaganda over hoge bomen niet meer. Ik wil deel zijn van die lage boom waar het leven goed is en die daarom door God wordt verheven.

Iedereen die dit wereldvreemd noemt, heeft gelijk. Dit is volkomen vreemd aan de wereld zoals zij is en dat is het probleem. We moeten weer leren in de onkruidstruik de lage boom te zien die God wil verheffen, zodat ons verlangen ernaar opnieuw gewekt wordt. Dan gaan we inzien dat wat wij verlangen, zich in de wereld zoals zij is niet kan realiseren, omdat men daarin geen belangstelling heeft voor rommelige struiken. Ze worden niet gezien en routinematig omgehakt of ontworteld. Daarom ligt wat mij betreft de toekomst van de politiek in handen van het geloof in God. Neen, ik verdedig geen theocratie en wil geen einde maken aan de scheiding tussen kerk en staat. Ik denk aan Franciscus van Assisi (1181/2-1226) terwijl hij nog volop bezig was afstand te nemen van het feestbeest dat hij als jonge man was geweest. Zoekend naar een nieuwe richting voor zijn leven had Francesco di Bernadone Christus vanaf het kruisbeeld in het kerkje van San Damiano tot hem horen zeggen dat hij zijn huis moest repareren, omdat het op instorten stond. Francesco vatte dit letterlijk op. Hij begon het inderdaad nogal vervallen gebouwtje te restaureren. Om het benodigde bouw materiaal te kunnen kopen, verkocht Francesco stoffen van zijn vader, de welgestelde lakenkoopman Pietro di Bernadone, en ook zijn paard maakte hij te gelde. Zijn vader had weinig op met de religieuze bevestiging van zijn zoon en klaagde hem wegens diefstal aan bij de bisschop.

Toen in 1206 het proces begon met het voorlezen van de aanklacht, kledde Franciscus zich naakt uit, gaf zijn kleren aan zijn vader en ging naar de bisschop, die

beschermend zijn mantel om hem heen sloeg. Liever dan bij zijn vader, die de groeiende economische macht van de burgerij vertegenwoordigde, zocht Franciscus zijn heil bij een kerk waarvan God zelf hem toevertrouwd had dat zij op instorten stond. Met niets anders dan het vege lijf en de gaven die God hem zou geven. In de persoon van de bisschop sloeg de kerk haar mantel om hem heen en werd zijn nieuwe thuis. Franciscus zou gaandeweg een nieuwe manier vinden om met God te leven op basis van zijn nieuwverworven schamelheid. Hij was de vogel geworden die een mosterdstruik nodig had om te nestelen.

Dat is wat de kerk te doen staat, ten dienste van de samenleving. Onze schamelheid erkennen en de wereld afspeuren naar beschutting. Dan vinden wij niet alleen een veilige woonplaats, maar zal blijken dat de kerk ook opnieuw haar ei kwijt kan. Dat er ruimte is voor Jezus' boodschap dat het koninkrijk van God nabij is en dat ons gevraagd wordt ons daarnaartoe te keren.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus in Utrecht